

bank bekend. Dat daar de namen nog op wijzen wil ik maar benadrukken. Behalve *kniep* en *praam* kan men *bok*, *klem*, *schroef*, *schammel* e.a. daarvoor bewijzen laten aandragen. Het verschil met de zuidwestelijke helft van de kaart lijkt mij opvallend. Daar treft men een tamelijk uniform *heulbank*-, *ruimbank*- en *boorbank*-gebied aan, terwijl ten noorden en oosten van de IJssel-Berkel de meerderheid van de namen weinig karakteristiek zijn.

In één punt is er verschil tussen het Drentse *kniep* en het Twentse *praam*. Terwijl het laatste in alle opzichten het patroon van het randgebied vertegenwoordigt, is *kniep* later toch weer expansief geworden. Voor zich uit werpt het *bok*-morenen op, waarmee het zich later toch weer vermengt. Het zal zich vanuit Drente vooral in noordelijke richting verbreid hebben, daarbij opdringende door het Groningerland tot aan het water. Naar het zuiden toe heeft het wat van het praamgebied afgeknaagd: G 77 noemt bij vraag 3 het bankje *klomp'n-proam*, maar geeft als heulbanknaam *klomp'nkniep*.

Ruimbank in Vlaanderen is wel te waarderen als ouder dan *heulbank*. Kaart 14, die de verbreiding van het bestanddeel *ruim* laat zien, wijst daarop. Dat *heulbank* vanuit het zuidoosten is uitgewaaierd blijkt uit de als relictten te beoordelen benamingen van het type *heulblok*, die in een wijde cirkel de *heulbank*-vlek omgeven. *Ruimbank* heeft die aandrang weerstaan, wellicht gesteund door de relatieve belangrijkheid van de klomperij in het stroomgebied van de Schelde. Wel zal het nogal wat terrein aan *heulbank* hebben moeten prijsgeven. Het lijkt waarschijnlijk, dat de heulbank als zaak aanvankelijk in het uiterste zuidwesten van het onderzochte gebied bekend is geweest, een veronderstelling die bevestigd wordt door de eigenaardige vermeldingen van *één klomp in de heulbank* op kaart 14. Later heeft zij een nieuwe stoot gekregen vanuit het zuidoosten. Toen drong de naam *heulbank* op in het kielzog van *-blok*.

Voor een juist begrip is het nodig dat we even stilstaan bij de oorspronkelijke eenheid van snijpaard en heulbank, die bij kaart 14 aan de orde kwam. Afgezien van het uiterste zuidwesten, heeft het gehele gebied de heulbank wellicht in eerste instantie leren kennen als toevoegsel op het blok waaraan het paalmes zat. Dat blok zal blok of paal geheten hebben, en het mes dienovereenkomstig *blokmes* of *paalmes*. Toen de heulbank vanuit het zuidoosten veroveringen maakte, bestond ten westen van de IJssel het woord *paal* al niet meer in de oude betekenis; het leefde er slechts voort in de naam *paalmes*, die overigens nog volop bezig was naar het noorden en westen toe uitgestraald te worden. Voor